

חבל עדולם צילום עמיר בלבן

לא מחליפים ירוק בשחור

ב־4 בספטמבר 2014 התקבלה החלטה חשובה בוועדה המחוזית לתכנון ובנייה ירושלים. ברוב של 13 מתנגדים מול תומך אחד ושני נמנעים, החליטה הוועדה לדחות את היוזמה להפקת נפט מִפְּצָלֵי שמן בשפלת יהודה. זו הייתה נקודת שיא במאבק ציבורי שנמשך יותר מארבע שנים (וטרם תם). כיצד החל המאבק ומה המשמעות של ההצלחה שלו

כתבו: הדס רוזן וחגית טישלר

את המאבק נגד הפקת נפט מִפְּצָלֵי שמן בשפלת יהודה התחילה קבוצה קטנה של תושבים ולאט לאט הצטרפו אליה אנשים וגופים נוספים. בתחילה מאבקה של קבוצת האנשים הקטנה ברשויות ובבעלי ההון נראה חסר סיכוי, אך עד מהרה הוא הפך למאבק ציבורי של ארגונים רבים ושל אלפי אזרחים, שהוביל להכרעה החשובה בוועדה.

אוספים מידע

ראשיתו של המאבק בדצמבר 2009, כשתושב מושב אדרת בעמק האלה גילה אתר קידוח סמוך לביתו והחל לשאול שאלות. כאשר התשובות שקיבל לא היו מספקות, הצטרפו אליו תושבים נוספים מאדרת ומיישובים סמוכים. לשאלות שנשאלו התקבלו תשובות ראשוניות: לא מדובר בקידוח מים, כפי שנמסר בתחילה על ידי העובדים בשטח, אלא בקידוחי סקר גיאולוגי כשלב ראשון במיזם להפקת נפט באזור, על ידי חברה שקיבלה רישיון לכך. התוכנית הייתה להפיק נפט מפצלי שמן - סלעי משקע עשירים בחומר אורגני (חומר שמקורו בבעלי חיים ובצמחים קדומים). באזור עמק האלה שבשפלת יהודה, פצלי השמן נמצאים עמוק בתת הקרקע, והכוונה הייתה להפיק מהם נפט באמצעות שיטה ניסיונית שכוללת חימום של תת הקרקע.

בשלב ראשון החלה קבוצת המאבק לחפש מידע בנושא פצלי שמן והפקת אנרגיה מהם וכן מידע לגבי השיטה הניסיונית. בדצמבר 2009 לחברה שקיבלה את הרישיון, IEI, טרם היה אתר אינטרנט, והמידע ברשת בעברית היה מוגבל. מקבלי ההחלטות במשרדי הממשלה התבססו בעיקר על מידע שמסרה להם החברה. המידע שכן היה זמין ולא היה תלוי בחברה הגיע מארצות הברית, ששם קמה התנגדות ציבורית רחבה לניסויים דומים, שבעקבותיה נקבעו הגבלות לחברות הנפט. היה צורך לבדוק היטב מהו המידע הרלוונטי. מהר מאוד היה ברור שמדובר בנושא מורכב, שכדי להבינו יש צורך ברקע מתחומי ידע שונים: פיזיקה, כימיה, גיאולוגיה, הידרולוגיה, אקולוגיה, ביולוגיה ואפילו כלכלה. מכיוון שהרישיון ניתן בכפוף לחוק הנפט מ-1952, היה גם צורך ללמוד היטב את החוק. במסגרת למידת הנושא, נוצר קשר דרך האינטרנט עם פעילי סביבה מקולורדו שבארצות הברית, שהשיאו עצות ותרמו מניסיונם במאבק במיזמי הפקת נפט דומים באזורם. אחת העצות שהם נתנו לפעילים הטריים בישראל הייתה להעלות טיעונים מכיוונים שונים ולגייס מתנגדים מגוונים ככל האפשר - ארגוני סביבה, נציגי ממשל ופעילי ציבור. בראשית הדרך נראתה משימה זו בלתי אפשרית כמעט.

מגייסים תומכים

במקביל ללימוד החומר, החלו תושבים מהאזור לפנות לגורמים שונים: ארגונים

ירוקים (החברה להגנת הטבע, אדם טבע ודין), חברי כנסת מכל קצות הקשת הפוליטית, שרים, פקידים במשרדי הממשלה והמועצה האזורית מטה יהודה שבשטחה תוכננה הפקת הניסוי. כחלק מהלמידה אף נערכה פגישה בין תושבים מהסביבה ובין מנכ"ל החברה, וסיכום הפגישה, שהיה מוסכם על כל הנוכחים בה, הופץ באינטרנט. לשאלות התושבים היו שהגיבו בנימוס ובאיפוק והיו שהגיבו בזלזול: "אתם לא אנשי מקצוע ולא מבינים על מה אתם מדברים - תנו למומחים לעשות את העבודה". הארגונים הסביבתיים היו טרודים באותה עת במה שנתפס כאיום הסביבתי הלאומי הגדול ביותר - הרפורמה המתוכננת בחוק התכנון והבנייה. ההתייחסות הרווחת למיזם הייתה כאל פרויקט קטן, הפקת ניסוי שהדרך ממנה להפקה מסחרית עוד ארוכה. לימוד חוק הנפט העלה שלא כך הדבר. לפי החוק, יש להתחיל בהפקת ניסוי שבה מפקים נפט בכמות מצומצמת. לאחר שחברה מוכיחה שביכולתה להפיק נפט, היא יכולה להתקדם להפקה מסחרית בהיקף רחב. לאור זאת, חזרו התושבים וטענו כי הנושא שעומד על הפרק אינו ניסוי קטן אלא תעשיית נפט עצומה. החברה היוזמת טענה שהיא תביא את ישראל לעצמאות אנרגטית - ישראל תוכל לספק את כל הנפט הדרוש לה בעצמה ולא תצטרך להיות תלויה בנפט מיובא ממדינות ערב. המתנגדים טענו שאם כך, צריך לבחון את ההשלכות הצפויות מתעשיית הפקת נפט בהיקף כזה. צריך לחשוב מה יהיו ההשפעות על אזור רגיש וייחודי כשפלת יהודה, הנמצא בלב מדינת ישראל, להכיר בסיכונים, לבדוק מהן החלופות ובהתאם לבדיקה לקבל החלטות לגבי הפקה ניסיונית. מי שקראו את חוק הנפט והקשיבו לטיעון זה החלו להסתכל על המיזם בצורה שונה - לא כעל הפקה ניסיונית מצומצמת, אלא כעל בסיס לתעשייה נרחבת. כחצי שנה לאחר תחילת המאבק, אינספור שעות לימוד ומפגשים עם נציגי ציבור ונציגי שלטון, ניכרה התקדמות. ארגון אדם טבע ודין היה הראשון שהביע בגלוי התנגדות למיזם, והחליט, לאחר למידת הנושא, להגיש עתירה לבג"ץ לעצירת הפרויקט. מפגש עם השר להגנת הסביבה העלה את מודעות השר ואנשי המקצוע במשרדו לאיום הסביבתי הכרוך במיזם, וועדות שונות בכנסת החלו לקיים דיונים בנושא הפקת נפט מפצלי שמן באזור שפלת יהודה וחבל עדולם.

מקימים מטה מאבק רשמי

גם התושבים עצמם התארגנו בצורה מסודרת יותר, ובמאי 2010 הוקם באופן רשמי מטה המאבק "בשביל עדולם". בהמשך התקבלה ההחלטה להעסיק לתקופה מסוימת לוביסט, איש מקצוע בשכר שיסייע בקשר עם אנשי ממשל ותקשורת. במשך כשנתיים זה היה איש המקצוע היחיד שהועסק בשכר לטובת המאבק. כל יתר חברי המטה פעלו, ועדיין פועלים, בהתנדבות. אנשי המטה הם תושבים מרקעים שונים - דתיים וחילוניים, בעלי דעות פוליטיות מנוגדות ואפילו עם גישות שונות לגבי סוגיות שקשורות לאיכות הסביבה. קבוצת המתנדבים שעמדה מול החברה והמשקיעים הושוותה לא אחת לדוד הנאבק בגוליית. בעמק האלה התרחש הקרב ההיסטורי בין דוד לגוליית, ובעמק האלה הייתה מתוכננת להתקיים ההפקה הניסיונית. מצד אחד עמד מיזם של חברה שזכה לתמיכה של שרים בכירים ומומן על ידי משקיעים עשירים, ומנגד עמדה קבוצת מתנדבים עם משאבים מצומצמים, שעבורם כל פגישה עם נציגי ממשל או עם אנשי מקצוע הייתה כרוכה באובדן ימי עבודה.

מתמידים ומנצחים

ההתמדה של התושבים סייעה להם להמשיך ולפעול לאורך זמן גם בתנאים לא פשוטים. בהדרגה נוצרה שותפות בין מטה המאבק "בשביל עדולם", שלושת ראשי המועצות האזוריות שרישיון היזמים נכלל בשטחן (מטה יהודה, יואב ולכיש) וכל הארגונים הירוקים: אדם טבע ודין, החברה להגנת הטבע, גרינפיס, קק"ל, רשות הטבע והגנים, מגמה ירוקה ויוזמת האנרגיה הטובה. גיוס תמיכה רחבה שכזו התאפשר בזכות היותה של מדינת ישראל מדינה דמוקרטית, שבה תושבים נהנים מחופש דיבור ומחופש התארגנות ורשויות השלטון חשופות לביקורת ומחויבות במסירת מידע לאזרחים. ראשי המועצות האזוריות שבחרו להתנגד למיזם ולא להיכנע ללחצים חיצוניים עשו זאת לאחר הקשבה לתושבים שבחרו בהם. אז מה אפשר ללמוד מסיפור מטה המאבק "בשביל עדולם"? ראשית, שנדרשים רבים כדי לחולל שינוי, אבל אדם אחד יכול להיות משמעותי בהנעת התהליך. שנית, שעם מטרה משותפת גם אנשים שונים זה מזה יכולים לגשר על חילוקי דעות ולעבוד ביחד ושלישית, שגם בימינו דוד יכול לעמוד מול גוליית ולגבור עליו - בזכות הדמוקרטיה.

אזור לשימור

חיבורה של רשות הטבע והגנים למאבק נגד הפקת נפט מפצלי שמן בשפלת יהודה, היה אך טבעי. אזור לכיש ועדולם הוא חבל ארץ של נופי תנ"ך ותלים מקראיים המספרים את סיפורי התנ"ך (בראשם קרב דוד וגוליית). באזור גם שרידים ארכיאולוגיים רבים מכל התקופות בהם מערכות המסתור מימי מרד בר כוכבא. רצף השטחים הפתוחים שבאזור הופך אותו למסדרון אקולוגי בעל חשיבות בקנה מידה עולמי וחלקים ניכרים מהאזור מוגדרים כשמורות טבע. לכן, הגדירה הרשות את אזור לכיש ועדולם כאזור נוף טבע ומורשת בעל חשיבות עולמית לשימור, ועמדה זו של הרשות יושמה בכל תוכניות המתאר שהגדירו את ייעודו כאזור לשימור. היוזמה להפקת נפט מפצלי שמן חייבה את הרשות, ואת המשרד להגנת הסביבה ללימוד מעמיק ויסודי של משמעויות הפקת הנפט באזור זה, והמסקנות החד משמעיות מהנזקים הקשים הצפויים לאזור, הביאו אותה להתנגד באופן מוחלט לתוכנית. לשמחתנו המאבק הסביבתי הסתיים בהצלחה.